

Budapest tündöklése és nyomorúsága

„Little Züm-züm”...

AH, MÁR NEM A HAZÁÉ az a fiatal diplomata, az elmés és választékos, kissé molelt, de feltétlenül fondor és fordulatos kis külügyér, kinek örökkön pajkosan és frivolán lobogó humora ezzel a névvel megajándékozta a belvárosi éjszakát. Ez a feltétlenül figyelemre érdemes fiatalember jó pár hete messze távozott tőlünk és mi most igazán nem háborítjuk messze pályafutását új karrierre, új sikerek, új gazdasági lehetőségek, remek gazdasági fordulatok, nagyszerű politikai cselekedetek felé; csak azért idéztük fel el nem halványuló emléket, mert írunk kell, feltétlenül írunk kell arról a belvárosi kislokálról, melynek virulása a budapesti éjszakában oly ritka és különleges színekkel jelent. E kislokálnak, hol éjszakaról éjszakára összegyülekeznek az előkelő és választékos társadalom bánatos és búfelejtő elitje, természetesen van magyar neve is, kedélyes és kedves népies neve, melyet nem írhatunk le itt, egyszerűen, mert célunk igazán nem a reklám, még kevésbé a fennkölt és puritán korholás; mi most csak egyszerűen és természetesen lajstromozzuk e kislokál létét, elgyönyörködünk pazar virulásában és inkább ezen a budapesti angol nevével nevezük, melyet imént idézett volt fiatal külügyérünk adományozott neki, nem sokkal azelőtt, hogy elhagyta hazánkat. Itt búcsúzott, ebben a népies nevezetű és kellemes nyári döngicsérelt, puszta csárda hangulatát, avagy vicinálisok melletti vasúti restik zseit és pálinkák illatát felelevenítő különleges helyiségben, itt búcsúzott barátunk legyőzhetetlen humora és vitathatatlan mulatságossága teljében Budapesttől, mely egyre szűkebb és mind szűkebb Macedóniája lett lobogó és távoli vágyainak. Tündéri éjszakák, kótyagos és gazdag pletykákkal, titkos intrikákkal, személyi hírekkel telt délutánok és bizonytalanul sugárzó dél-éleltők, nyári reggelek látták búcsúzását, ahogy a gazdag és szépséges budai égbolt czernyi délszaki árnyalatával beragyo a közeli Dunapart felől a nagymúltú, ódon budapesti, belvárosi utcába, mely egykoron a postajáratok végállomása volt az ország minden tájáról, közel a hajdani hajóhidhoz, közel a Rondellához, majd meg közel a Redouthoz és közvetlenül közel patinás fogadókhoz; vannak ebben az utcában még régi házak, melyek feltétlenül megihlették, jóval előttünk, Krúdy Gyulát öreg fűszerüzleteikkel, nyikorgó kútjaikkal és a kutakon antik istenek és hágyadt génuszok öröködnek egyre tömegesebben; vannak itt igen tiszteletreméltó antik ékszerüzletek, fellettük görög puttók és chárissok kezes játékaival; egy mintaszerű modern sima házon, mely Kozma Lajos nagy építészünk úttörő remeke, majolikából formázott régi postakocsi idézi az utca egykori hivatását és hagyományos nevét; különben innét nyílik hallgatag szőnyegüzletek és kúriai bírákat és feledhetetlen pesti ügyvédek kizsgáló szójátékszerű papírcég oldalán az Aranykéz-utca is, mely a mai pesti ifjúság előtt nem régi szép napjairól, mint inkább al-kolonialis bútorokkal és öreg atlaszokból kegyetlenül kitépott térképekből formált lámpákkal ékes helyiségéről nevezetes — ah, mennyi pesti emlék, mennyi régi és mai szín, mennyi nevezetesség, mennyi emberi, történelmi, társadalmi változat, szinte nem is bírjuk e torlódását fogalmaknak, cégeknek, tradícióknak, ahogy sikkes fogorvosok, elegáns bankárok, aglegények, brizszalontulajdonosok, női- és férfifehérmű cégek (a legdrágább és legreklámentesebb fajtaból), elegáns és „sophisticated” díszműüzletek és miegymás itt összekeverednek — köztük mihamarabb már el is merül vezetünk, az előbb emlegetett fiatal diplomata, e fáradhatatlan alkoholszakértő és kocsmá-felfedező kacér emlékezete.

HÁT MOST ITT VAGYUNK egyszerre a nyakkendőüzletek, selymesek, szőnyegesek, díszműüzletek, lakberendezők, egy konzervatív és halk eszpresszó (őreg urak panaszaikat áporodott modern falai...) közepében, a hagyományos háztartási és porcelánbolt oldalán a „Little Züm-züm” küszöbén. Különleges helyiség, ritka alkalom, hogy itt lehetünk, hamar nézzünk csak körül. És dicsérik meg mindjárt hálásan a fiatal diplomata, a rettenthetetlen és elmés felfedező halványuló emléket: valóban a legmaibb és legérdekesebb pesti hely ez, érdemes volt bizony idejőnni. Mindenekelőtt feltűnik a nagyon elegáns szomszédsággal ellentétben keresetlen puritanizmusa. Ez az egyszerűség illik is a korhangulathoz, mely a sűrű zenezés és a még duhajabb dohány-füst közepette itten estéről estére szörnyen búslakodik. Nagyon csendes és szomorú kiscocsmá volt ez nemrégiben, de nem bírhatta soká a elegáns szomszédságban ezt az egyszerűséget; hamarosan kikoptak innét a kocsisok, sofőrök, részeg dunai hajósok, kezdtek magukat itt egyre rosszabbul érezni és egyre bizonytalanabban észlelték a halvány és adóhatóságoknak, felületes tekintetnek semmiképpen sem feltűnő változást, mely e kocsmá lélektanában végbement. Mindenki tudja, hogy a Belváros fényességének árnyán mindig meglapultak szomorú és meregő kiscocsmák, hol csak éjjel után kezdődött az élet; késeltek, verekedtek itt hajósok, sofőrök, kocsisok; de ezek most kiszorultak innét, kiszorultak reménytelenül és loyális megadással az úri népek elől; mostanában inkább frekvenciájuk az ő lelki-

állapotuknak és éjjel után 2 órai nagyvilági-ságuknak, női nosztalgiáiknak inkább megfélelő körüli eszpresszót, mely nevében a város dzsungelje közepén a tengeri viharadarak egyik válfaját idézi — ide is elvetődnek, persze, már-már a belvárosi úriemberek, mikor éjjelét üt az óra és a Belvárosban minden csendessé és unalmassá változik. Még-még fennállanak egyes kocsmák és szerény ékezőhelyek és italházak egyes belvárosi szűk utcákban az úri népeket változatlan szolgálatkészséggel szolgáló egyéniségek és pályák használatára; de a „Little Züm-züm” nem tartozik többé közéjük, itt minden megváltozott. Megmaradtak természetesen a dísztelen, meszelt és külletki izléssel, ha tetszik kispesti, vagy ferencvárosi népiességgel mintázott falak; megmaradt pult és sönkés; a füstöt vágni lehet és néha testvériesen ide-oda a szomszédok egy-egy sofőr is, aki otthonosan és bizalmasan üdvözlö az itt búfelejtő uraságokat. A felfedező fiatal diplomata nem oktanalul figyelmeztetett, hogy az árak itt rendkívül olcsók, mérsékelték, méltón az egyszerű nép, vagyis inkább a korral dacoló úriemberek jelenlegi anyagi viszonyaihoz. A hangulat kötetlen és nagyon közvetlen; semmi kelletettség, semmi tetszelgés, itt valóban mindenki otthon érezheti magát.

AZ ÚRI VÁLTOZÁST mégis jelzi valami. A korhadt pianinónál úrifű zongorázik és úri cigányok rikatják hegedűjüket; édes és melabús, keserű és szirupos pesti melodiák szállnak szét a lenge éjszakába. A társaság vele dalol a zongoristával és vele ring a hegedűk húrjaival. Néha-néha egy-egy messze-messze katonadal is felhangzik; nemrégiben még divatos volt itt a tisztí bricsesz és a megmentett bilgerli-csizma; a hajdani Ludovika-Akadémia feszes ünnepegeiről emlékezetes fiatal arcok mélyednek bele bánatosan az éjszakába; amott meg a szomszéd asztalnál valamelyik minisztérium tisztviselői rangsoráról, annak változásairól és viszontagságairól beszélgetnek többé-kevésbé kritikusan és keserűn. A keserűség belefut a borba és a sokat cserélődő, bürokratikus beszélgetések füstben és melabúban úsznak. Azért van itt szerelmi bánat és édes érzelem is; hölgyek is járnak ide, hölgyek is, akik megfelelő hangsúllyal viselik küllemükön és belsejükben a Galamb-utcai eredetet, a belvárosi utcák és modern garzonlakások hangulatát. Vannak itt hölgyek, kiknek neve előtt a konzervatív érzület hódolattal hajol meg ma is és akik lovagjaikkal (nyúlánk, magas és kisportolt figurák, jelenleg éppen oly járatosak a belvárosi aszfalton virágzó gazdasági lehetőségekben, mint egykoron, mondjuk, a MAC-teákon, vagy, jobbik esetben, a Military-lovaglásokon és esetleg a borsodi, szatmári, szabolei emlékezetes agaraszatokon), e hölgyeket a kuriózum vonzza ide, a felejtés, a bódulat, a bővület, az alkohol mindenféle merész lehetőségre készítő ígéretes szédülete. Jegyezzük fel mindjárt zordonan, hogy a nyájas olvasónak netán fogalma sincsen róla, hogy maradék úri köreinkben micsoda szédületes módra hódít az égetett szeszek tisztelete, ebben, vagy talán rosszul is mondtuk és javítsuk ki mindjárt: az urak bravúrában az alkohol tömény és nemes válfajai iránt sem akkor, sem most nincsen hiba; most elsősorban a hölgyekről, az úri társaság hölgyeiről beszélünk, akik netán divatos kenyérkereső pályákat frekvenciálnak, például kenyérelányok exkluzív éttermekben, kalauznók valamely légi járaton, üzleteket kötnek, közvetítenek, valutákban rendkívüli szakértők és így tovább. E hölgyek, különösen az itt jelenlévő fiatalabbak szakértelme mindennemű tömör alkohol terén, valóban elismerést és dicséretet érdemel, mondják, ez a sikkes szokás az angolszász országok élet- és politikai stílusából származott át mihozzánk, a feltétlenül angolos és „smart” viselkedéshez és stílushoz női részről feltétlenül hozzátartozik a minden gátlást megszüntető kékes-lila lángokban vibráló alkoholizmus. A sűrű füstfellegben és sok szentimentális dalon átvillog a hölgyek elpusztíthatatlan eleganciája és szépsége; grófnők, igenis, grófnők is duhajkodnak itt és ezt teszik még ma is sokkal több kellemel és bájjal, mint a tegnap-tegnapelőtti politikai ambíciókat dédelgető duhaj brizszalontulajdonosok az autosalontulajdonos férj oldalán. A hölgy frizurája vörösen izzik, néhol-néhol megvillan nála is, másutt is a festék mögött valami áruló őszes tincs. Vannak aztán itt hölgyek, akik a demokrácia első korszakában mindenféle kérésztől elegáns vidéki államtitkárok körül buzgokodtak; vannak itt volt dzsentri alispánok is, éltebb dámák az elmaradhatatlan císisbeo oldalán, a füstön, ködön, melódián feljűk mereng ebben a bódulatban a régi gomnosgyulai kor emléke, a sok egyszerű kóttel villogó fasizta nagyságok dús fogadójestjein, feljűk int különlegesen szerencsétlenül járt vők, fiak emléke, maharadzák pesti tartózkodása, vők és fiak kalandjai pezsgős éjszakákon rendőrgázolásokkal, autós bravúrokkal, maharadzákakkal, éjszakai dunai fürdőzésekkel, — ah, ez a lokál volta képpen csupa rezignáció. Vannak itt a pam-lagon volt földbirtokosfiúk búfelejtő dancolásának duhaj és kissé csalános, bogáncsos koszorújában az ötvenedik év körüli elemellett divatszalonulajdonosok a Váci-utca-

ból, akiknek lakásán aztán folytatódik a muri, — óh, ezek a dzsentri-fiúk, ezek a volt katonagyerekek olyan édesek, cukik, hercigek, az alkohol olyan fincsi és a fiúk, volt ludovikások, MAC-bálak, vitézi bálak, jogászbálak, katolikus-bálak, protestánsbálak nyitó táncosai, mindenféle voronezi hősök, volt munkaszolgálatparancsnokoeskák és miegyebek a zsebükben dideregve lapuló elegáns húsz forinttal olyan megértő figyelemmel és emberi, sőt csodás humanista odaadással hallgatják a lakáson, divatbábuk, modellek, párisi divatlapok és szabásminták közt hamar elkövetkező ígéretes muri vágyával az illető éltés hölgy vallomását és megrázó emlékeit. A fiatalos és párisias divatszalonulajdonosnó rezignáltan beszél a ködben, füstben, a dult és édesen csurgó szentimentális zenék közepette a mult kor borzalmairól, hogy aztán mind egytéttsenek, hogy a mai világ még rosszabb, hívja őket Európa, könnyen át lehet jutni, itt nem lehet élni, itt élni nem érdemes, a szocializmus minden emberi és szabad lehetőséget elfojt, jaj bizony. Helyben vagyunk, a búfelejtés, a nagy társadalmi és zenés, melankólikus egygyeborulás nagyon indokolt, nagyon jogosult. A szomszédban a garzonéletet élő légi stewardess nyurga és kissé kopottas, égőszemű fiúja társaságában már egészen levetette gatlásait és már készülődik elfelé, az asztal alatt díszkréten valami összeget csúsztat gavallérja kezébe, hogy aztán rokonszenvekét ajultan realizálják valamely közeli Galamb-utcai úri garzontanyán. Lelkes és nótáskedvű földbirtokos és malmos fiúk között egy belvárosi hölgy az Irányi-utcából a szabad nemzetgyűlés első elnökének magánéletéről beszél, óh, milyen kedves ember, ahogy lakásából gukkerezi a szomszédos hölgyeket este-eggel; aztán meg díszkréten sejteti, hogy ez meg ez a volt miniszter mennyt foglalkozik most is vele és ő olyan jószág, nem át semmit a mulandó politikai karrierre; különben is legnagyobb titkos szerelme a remek, csodálatos, őseredeti népies erdélyi író és így tovább. És így tovább. Ki tudja, melyik tripla konyakjánál tart a közelmúlt egyik nagy konzervatív államférfiának komoly és méltóságos tekintetű fia, búsan és elegánsan könyököl magányosan maga elé, tekintetében éppen most halványodnak talán el az erdélyi kastélyok, bástyák, hajdani bibliotékák, várakok, sziklák, erdőségek, nagy vadászatok, felejtethetetlen uszonák gyermekkori emlékei, — atyjára gondol, szíve messze bolyong, így volt ez már a török korban, halkan ráterül a Hét-torony árnyéka, nagy és távoli ősök felmerhetetlen és duhaj tragédiája, talán Bánffy Dénes bukása forr még idegeiben, talán Teleki Mihály kéklő hideg tekintete búcsúzik szívéből évszázados meddő örökös után. A közelben vígan iszik, feleszájjal vígan és elegánsan beszél a fiatal szeladon, a gimnazista korában hirdetett kártyacsaták őse, most fiatal bankár, kinek huszártiszt és bihari ősi dzsentri, munkapárti atyját sírba vitte a rettenő gyanú, hogy e nagy dzsentriség, Tisza-pártiság, munkapártiság, hazafiság mélyén ott kisért az elleplezni görcsösen szándékozott zsidó eredet, — ő a leg-történelmibb itt, a legősibb, a legbúsabb magyar, grófok, dzsentrik, volt katonák között.

A ZENE ÉRZELGŐS légkörében, a sűrűn folyó white lady-kóttelök, dupla konyakok, cseresznyék és a vidám-vidám vendégsereg között pedig fűrgén forgolódik a kövérkés, kopasz, szemüveges, potrohos főpincér, méltányos és figyelmes mindenkihez, véle is valósággal kaszinói figyelmességgel bánik minden vendég. Spanyol-osztrák történelmi nevet visel és e nevet büszkén is viseli. De helyzete és hivatása eltűrteti vele, hogy azért mégis lemagazzák a vendégek, kik e feledésben egyesülnek vele, a zenével, az italok aromájában. Nem, nem mai sors-üldözött e történelmi nevű férfiú, mindenki tudja róla; ennek a tudomásnak szól az a bizonyos magázás. Nem olyan e főpincér, mint divatos eszpresszóink nagyon úri és nagyon buzgólkodó kiszolgáló hölgyei. Távol van multjától és jelenétől a közelmúlt minden politikája és az eszpresszó-hölgyek csaldénnartó gondossága és erényessége. E férfiú, e buzgó főpincér, e méltányos hitelező és szolgálatkész főúr rendelkezik a megfelelő módszerekkel, hogy visszatálja magát újra az úri társaságba. Nem véletlen, hogy itt van, itt híven és jól érzi magát rangtársai között, akik azért díszkréten éreztetnek vele valami lehelletnyi távolságot. Amaz ifjú diplomata barátunk, ki vezetők volt e ritka érdekességű helyen, melyet végakaratként ajánlott éber figyelmünkbe Budapestnek szóló felfedezőútjaink során, különleges gondallal emlékeztetett bennünket e főpincérre, kinek figurája méltó a legjelesebb kabinetalakításhoz. Ez a történelmi nevű főpincér valaha teljesjogú úriember volt, nagy vagyonok ura, jelentős bécsi és budapesti társadalmi becsülés birtokosa. De könnyűvéru volt és most visszaemlékezhet a maradék úriemberek közt saját lefoszlott uraságára. Így hát együtt vannak főpincér és vendégei, búfelejtő régi úriemberek, tegnapi dícsőség és igazi uraság, mai talmi uraskodás mind együtt van bizarr vegyületekben itt a kis lokálban, a Duna partján, a pesti éjszakában...